

תמורה כז

משה שווערד

1. תוספות מסכת פסחים דף צו עמוד ב

הפריש שתי חטאות לאחריות - קשה לריב"א היכי דמי אי דאמר הרי זו חטאת וחזר ואמר הרי זו חטאת אין קדושה חל על השניה דאין אדם מביא שתי חטאות על חטא אחד ואי דאמר הרי אלו בהמות חטאות האמר רבה במי שהוציאנהו (עירובין ד' ג.) כל שאינו בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו ואפי' אחת מהן לא קדשה וע"כ אית לן למימר כגון שאמר אחת מהן תהא חטאת והאחרת לאחריות ...

2. תוספות ישנים מסכת יומא דף סו עמוד א

...שנשאה תרעה ואומר רבי דלא שייך הכא למימר (אלא) כגון דאמר הריני מפריש שתי חטאות אחת לאחריות חבירתה דאפילו למאן דאמר בפ' מי שהוציאנהו (עירובין ד' ג.) ובפ' התודה במנחות (דף עח ב) דלקרבן גדול קמכוין מכל מקום **הכא דאמר לאחריות חיילי שפיר תרוייהו** כדאמר התם היכא דאמר יקדשו ארבעים מתוך שמונים דקדשי דלאחריות קמכוין ואמרינן בהתודה אי הך דקיימא תודה היא הא לחמה והא תיהוי לאחריות וריב"א פ' דלחזקיה דעירובין ודאי אתי שפיר דאמר השוחט תודה על שמונים חלות דקדשי דלאחריות קא מכוין כדמפרש במנחות ועירובין אלא אפילו לר' יוחנן דאמר לקרבן גדול קמכוין ולא קדשי היינו גבי תודה שאין האחריות עליו אם אבדו החלות אם אינו מקבל עליו אחריות הלכך לא הוי סתמא דעתיה לאחריות אבל גבי חטאות מצי הוי סתמא לאחריות ואין נראה לרבי דהא בנדר תודה נמי צריך להביא לחם אחר ועוד אפילו בנדבה אי אמר זו תודה וזו לחמה אמרינן בפרק התודה (דף פ א) אבד הלחם צריך להביא לחם אחר אבדה תודה אין צריך להביא אחרת אלמא (דאית) אחריות הלחם עליו סתמא. מ"ר:

3. תוספות מסכת פסחים דף צו עמוד ב

הפריש שתי חטאות לאחריות - ...וקשה לן בשלא נאבדה החטאת אחת אמאי שני' תרע' והא לא הוקדשה אלא לאחריות החטאת דהיינו אם תאבד אבל אם לא נאבדה לא נתקדשה ונראה לר"י דכל כי האי גוונא גמירי לה דרועה.

4. פירוש המשנה לרמב"ם מסכת תמורה פרק ה

[א] כבר נתבאר בפירוש בתורה שאסור להקדיש בכור למזבח כמו שבארנו בשמיני דערכין. ובא בקבלה שמותר להקדיש בכור בבטן, וכך אמרו בספרא אשר יבכר לה' לא יקדיש איש אותו, משיבוכר אי אתה מקדישו אבל אתה מקדיש בבטן. ואמרו אם נקבה זבחי שלמים אינו מדבר במבכרת לפי שאין הנקבה מתקדשת בבכורה, אלא כונתו בהמה שהקדישה לאחד הקרבנות, לפי שהוא מערים על ולדה בין זכר בין נקבה כמו שהוא מערים על הזכר במבכרת. ודבר זה דחוי, לפי שהוא לדעת מי שסובר שולדות קדשים אינם מתקדשים אלא בשעת לידתן, והכלל אצלנו במעיי אמן הן קדשים ולפיכך אי אפשר לשנותן. **והתחבולה המותרת נקראת הערמה, ושאינה מותרת מרמה.** ודע שמותר להטיל מום בבכור קודם שיצא לאויר עולם, ודוקא בזמן הזה שאין בית המקדש קיים ואין שם הקרבה ואפילו ישאר כל מה שישאר סופו להאכל במומו כפי שנתבאר לעיל.

5. תוספות יום טוב מסכת תמורה פרק ה

מערימין - תחבולות ההיתר תקרא ערמה ושאינו להיתר תקרא מרמה. הרמב"ם. אע"פ שנמצא מרמה אצל [יעקב ו] בני יעקב. ות"א בחוכמא. וכמו כן תמצא להרגו בערמה. אלא ל' תורה לחוד ולשון חכמים לחוד. כמ"ש במשנה א' פ"א דחולין:

6. שו"ת חתם סופר חלק א (אורח חיים) סימן סב

...הנה על הראשון לומר דבדאורייתא אסור להערים, הנה תיבת שם הערמה לכאורה מורה לשון היתר כמ"ש רמב"ם וגם תי"ט רפ"ה דתמורה דשם מרמה הונח על האיסור והערמה על ההיתר, ובנדרים מ"ד ע"א מפני הרמאים ולא אמר מפני המערימים, והר"ן כתב שם כמה פעמים שהיו מפקירים בערמה, ולכאורה לא דקדק יפה דקרו למרמה ערמה (וצ"ל מ"מ כמה פעמים שאסרו להערים וממילא הוא מרמה ואסור, וראיה משבת קי"ז [ע"ב] אין מערימין בכך, והתם ר"ל אין לעשות היתר שיקרא ערמה אלא אסור לעשות ונקרא מרמה מעתה). **ואמנם אין כל המקומות והזמנים שוים לחז"ל בזה,** ובשבת קל"ט ע"ב בהטלת שכר בחש"מ דמותר להערים במלאכה דאורייתא נדחק הגאון ז"ל כיון שמסרו הכתוב מלאכת חש"מ לחכמים הם אמרו והם אמרו, וכמה רב מהדוחק בזה דכיון שראו חז"ל לאסור מלאכה זו שוב הוה דאורייתא והיה ראוי לאסור להערים, ושם בש"ס מחלקי' דהיכי דמוכחא מילתא אין מערימין אפילו בדברבן, ובמנחות ס"ז ע"ב מחלקי' קצת בהיפוך דגורו משום בעלי כיסין והיא הערמה למכור לנכרי להפקיע ממעשר דאורייתא ולא אסרו הכנסת פירות במוץ או דרך גנות וקרפיות אפילו בדאורייתא לאכילת קבע לשיטת תוס', ומחלק הש"ס בין פרסאי לצינעא והוא קצת בהיפוך מחילוק דמס' שבת, אעפ"י שיש להפריד בין הנושאים מ"מ מבואר שאין כל המקומות שוים, וממאי דפירש"י בשבת קל"ט ע"ב הערמה בדברבן היא זו"ל, הך הערמה לא באיסורא דאורייתא אלא בדברבן וכו', מזה גופי' מבואר דאיכא מקומות בש"ס דשרי הערמה אפילו **בדאורייתא,** אלא בדאורייתא לא פלוג רבנן ואי לא נפיק מיני' חורבא כגון הכנסת תבואה במוץ שרי' לכ"ע אפילו אינו ת"ח, ואי אסור כגון בעלי כיסין אסור לכ"ע אפילו לת"ח ולא מסרו תורת כל א' בידו, משא"כ בדברבן יש מקומות שחלקו בין ת"ח לשארי אינשי כגון במברא, ויש התירו לחלוטים אפילו בדאורייתא

כגון תבואה במוץ וכהטלת שכר במועד (ובמערים על המשמרת פליגי רמב"ם וטור א"ה סי' שיד) ויש אסרו לגמרי אפילו

בדרבנן ולא מוכחא מילתא כולי האי, ומצינו שלא התירו לומר כל המכבה אינו מפסיד אלא בדליקה (כתובות ע' ע"ב) ובוואו והצילו לכם (שבת ק"כ ע"א) נמי הערמה היא ולא חילוקו בה, שזוהי מסוכנת ב"ט סמוך לחשיכה דלא שייך הואיל וליכא שום צורך קצת והוה ממש מ"ט לחול דאסור מן התורה לכ"ע והתירו ע"י הערמה מוכחא ומפורסמת לאכול כזית צלי או אפילו חי [ביצה כ"ה ע"א], ובריבית מצר"י דרבנן ומשכנתא בנכיתא דרבנן חילוקו בין ת"ח לשאר אינשי [ב"מ ס"ז ע"ב וע"א ע"א]. ומ"מ מה שאינו מפורש בש"ס אין בדינו לאוסרו מגזירה. ובמשנה דמס' מע"ש [פ"ד מ"ד] כיצד מערימים על מע"ש דאמר בירושלמי משום ברכה, משמע דזולת זה היה ראוי לאסור להערים ולהפקיע חומש, י"ל לא שהיה ראוי לאסור דהוי ל"י למיתני המערים במע"ש ואומר לבנו וכו' דינו כך וכך ולא שיאמר כיצד מערימים כאילו תקנתא דרבנן הוא להערים, ומסיק משום ברכה, פ"י גבי לא תוכל שאתו כתיב [דברים י"ד - כ"ד] כי יברכך ה' אלהיך והב"ב מפני שהיו צריכים להוסיף חומש נמנעו מלפדותם והעלו הפירות והפסידו הברכה, ע"כ המציאו חז"ל ערמה של היתר לפדות בלי חומש ולהעלות המעות. ונראה שע"ז אירע לבסוף שחסרו פירות בירושלים ואסרו פדיון כרם רבעי מהלך יום מירושלים כדי לעטר שוקי ירושלים בפירות [כביצה ה' ע"א] ומ"מ על מע"ש לא גזרו במהלך יום משום דכתיב ביה ברכה, משא"כ רבעי אע"ג דפדיונם ילפינן קודש קודש ממעשר [ע"י קידושין נ"ד ע"ב] מ"מ לענין ברכה לא ילפינן, א"נ +בדפיה"ק: א"כ+ מע"ש עיקור במשקה תירוש יצהר ולא בפירי ענבים משא"כ רבעי. ומ"מ צ"ע מפ"ק דתמורה [י' ע"ב] כיצד מערימין על הבכור מ"ט נתנו חז"ל עצה להפסיד מתנות כהונה להערים על הבכור בזמן שבהמ"ק קיים ע"ש. מ"מ מצד וטעם גזרה דרבנן לאסור הערמה האריך הגאון בכור שור עלינו הדרך ואנו אין לנו ראייה ברורה לאסור:

7. רמב"ם יד החזקה - הלכות אישות פרק ז

(טז) האומר לחבירו אם ילדה אשתך נקבה הרי היא מקודשת לי בזה לא אמר כלום ואם היתה אשת חבירו מעוברת והוכר העובר הרי זו מקודשת ויראה לי שצריך לחזור ולקדש אותה מאביה אחר שתולד כדי שיכניס אותה בקידושין שאין בהן דופי.
[השגת הראב"ד - ואם היתה אשת חבירו מעוברת והוכר העובר הרי זו מקודשת א"א לפי ההלכה לא נאמר הוכר עוברת מקודשת אלא לדעת ר' אליעזר בן יעקב דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ולית הלכתא כוותיה]:

8. שולחן ערוך אבן העזר הלכות קידושין סימן מ סעיף ח

האומר לחבירו: אם תלד אשתך נקבה תהא מקודשת לי. אינו כלום; ט] ולהרמב"ם וקצת מפרשים, אם היתה אשת חבירו מעוברת (יד) [יב] והוכר העובר, יב [יג] הבת מקודשת, וצריך לחזור ולקדשה מאביה לאחר שתולד, כדי שיכניסה בקדושין שאין בהם דופי.

9. שו"ע חושן משפט - סימן רט

(ד) אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, בין במכר, בין במתנת בריא, בין במתנת שכיב מרע. כיצד, מה שתוציא שדה זו מכור לך, מה שיוציא אילן זה נתון לך, תנו מה שתלד בהמה זו לפונני, או שאמר: מה שתלד פרתי או שפחתי מכור לך או נתון לך, לא אמר כלום; אפילו היתה הפרה או השפחה מעוברת, לא קנה כלום. ...

10. בית שמואל סימן מ אות יב

הבת מקודשת - לכאורה משמע קידושין ודאי הם אע"ג דק"ל המזכה לעובר לא קנה שאני קידושין דהאב בעולם והוא זוכה בכסף קידושין מיהו קשה בח"ה סי' ר"ט פסק אם אמר מה שתלד פרתי מכור לך ואפילו אם הפרה מעוברת לא קנה ודוחק לו' דשם איירי כשלא הוכר העובר ובפרישה וח"מ הקשו קושיא זו, והרמב"ם שם לא כתב לא קנה וכאן ס"ל נמי דמקודשת והטור כתב שם לא קנה ס"ל כאן דאיני' מקודש' והמחב"י י"ל מ"ש כאן מקודש' היינו לתומר' אמרינן מקודשת אבל לאו ודאי קידושין הם דלרוב פוסקים אינה מקודשת דהא הרי"ף והרא"ש השמיטו סוגי' זו ותוס' והראב"ד והר"ן כתבו דאין הלכה כראב"י בזה וכן המגיד כ' בזה יש לחוש לדברי הרמב"ם ש"מ רק לחומר' אמרו ועיין בכ"מ פ"א ה' תרומות עיין חידושי מהרי"ט:

11. קצות החושן סימן רט

... אלא דבתמורה משמע דאפילו בקדושת דמים חייל קדושת עובר, ע"ש דף י' (ע"א) אתמר בר פדא אמר אין קדושה חייל על העוברין ור' יוחנן אמר קדושה חלה על העוברין, איתביה ר' ירמיה כיצד מערימין על הבכור אומר מה שבמעיה של זו עולה כו', אמר ליה כי מתניא האי בקדושת דמים. וכן בתוס' שם דף י' (ע"ב ד"ה ואזדא) הקשו לבר פדא מהא דתנן תמורה דף כ"ה (ע"א) היא שלמים וולדה עולה, ותירצו דמיירי בקדושת דמים, ומבואר דאפילו בקדושת דמים חייל קדושת עובר ואע"ג דבקדושת דמים ודאי אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם. ובכל הנך לא מצינו לומר פרה לעוברת וכמ"ש כיון דמיירי שהפרה קדושה כבר.

12. ספר יד בנימין

וכס' 'עולם שלמה' כ' ליישן דנראה דהא דאין אדם מקנה דשנל"ע החסרון הוא מלד הקונה והמקנה דכל זמן שלא בא לעולם אין עדיין להקונה והמקנה שום זכות, אך וזו נעלמה אצל בעובר לא שייך לומר באין להמקנה כל זכות כ"י דהא אי בני שמיט להאם ואכל כל מה דבגויה, ועכ"ל דהחסרון הוא מלד הקונה דכיון דהוי דשנל"ע אין נתפס זה זכותו, ומעתה זה אינו אלא כהדיוט אצל הקדש עדיף מהדיוט ונתפס זכותו אף דשנל"ע כמו דעדיף כח הקדש מהדיוט לענין דלמירה לנפיה כמסירתו להדיוט דמי, וא"כ ע"כ הא דנעלמה אין אדם מקדיש דשנל"ע אין החסרון אלא מלד המקדיש דאין יכול להקדיש כיון דאין לו כל זכות זו, מעתה בעובר דיח להמקדיש זכות כ"י שפיר מלי להקדיש עכ"ד עיי"ש. ועיי' עוד מה

שם בבב' ור' יוחנן אמר קדושה חלה על העוברין, בקצוה"ח ריש סי' ר"ע וכן ב"מחנה אפרים" ה' מוכר דשנל"ע (הוצא באחרונים) הקשו מזה על דעת הטור והשו"ע דעובר חשיב דבר שלא בא לעולם, א"כ האין קדושה חלה על העוברין הא כשם שאין אדם מקנה דשנל"ע כך אין מקדיש דשנל"ע, וכן ממה דמבואר בסמוך דס"ל לר' יוחנן דשיירו משאיר ומשמע דהולד חולין והרי אין אדם משאיר דשנל"ע עיי"ש.

ועי' "נחיצות" שם שכי' לחלק דנהיה
 דקידושין מיירי שמכר לו העובר לכשתלד
 ומוכר לו ולד מעליה, ואם ימות מן הבטן
 או ישחוט קודם אין לו צהולד כלום כי לא
 מכר רק לכשיהי' ולד מעליה, וזה ודאי הוא
 דשלגל"ע דאיכא "מי ימר" טובא דאימר
 תמות ואימר תפיל, אבל כשמקנה או מקדיש
 העובר לפני' בלופן אי תמות או תשחט ודאי
 דקנה דעובר ירך אמו והו"ל כהקנה אי'
 מאזרי' וכאלו מכר לו הנשר או הטחול או
 הכנד של הנהמה דודאי קנה אף שאינו צעין
 כו' עכ"ד. (וע"ע "צמחנה אפריס" ריש הל'
 דשלגל"ע שהאריך צעין עובר, ועי' עוד צמי'
 "חכמת שלמה" לשו"ע חו"מ שם שהוכיח
 דעובר מיקרי דבר שצא לעולם).

ע"ב ט' חולין. ובגון דלא ידיעא פדי זכר סינייה אמר להי' שלא לא

דזנך סבכית פדי הוא סבכית דקדוש זכר קדמא נתיי' שלא זכר בתראה ניקום בקדושה דאיסיה אלא
 במבכית דחולין וקדמא נתיי' שלא זכר בתראה חולין בעלמא חזא דלא ידעינן די נפיק ברישא: כ"ג רובי .

סיפא אתאן [כאן יש כשתי שורות חלק] לבהמת חולין. ובגון דלא ידיעה אהי זכר מינהו אמר עולה הלכך שני ימכר לצרכי עולות
 ודמיו חולין כדאמרן לעיל: ל"א זכר בתרא חולין בעלמא הוא אלא משום דלא ידעינן הי נפקא ברישא הלכך השני ימכר לצרכי
 עולה ודמיו חולין דמכל מקום לא היה דעתו לעולה אלא על האחד

[ב] ואין מערימין על בהמת הקדש להקדיש העובר לקדושה אחרת, כי וולדות קדשים ממעי אמן הם קדושים ואין יכול לשנות.
 ופשוט דג"כ עובר בלאו ואינו מועיל כי קדוש בקדושת אמו, אבל בכור במעי אמו דהוי חול יכול להקדיש העובר לעולה והרי זה
 עולה, ואינו יכול להקדיש לשלמים דקדושת שלמים קלה מקדושת בכור. ופשוט דאם הקדיש לשלמים בודאי הוא שלמים כי
עתה הוא חולין, אך אסור לעשות כן לכתחילה, ואפשר הוא מדרבנן כמו דאסור להטיל מום במעי אמו כדי להפקיע
מקדושתו, עיין תמורה כ"ד ע"ב ובבכורות ג' ע"ב, אבל הוא בודאי הקדש זה שהקדיש ואינו עובר בלאו כי הוא חולין, רק
לכתחילה אסור מדרבנן להפקיע, וזה פשוט. ואם אמר על הבכור עם יציאת רובו יהיה עולה, הרי זה בכור ואינו עולה כיון
 ששניהם באים כאחד, דברי הרב ודברי התלמיד וכו', ודברי הרב קודמים והרי זה בכור, כן הוא בש"ס תמורה שם ובר"מ כאן
 הי"ב. ופשוט דאינו עובר בלאו ג"כ כיון דבאים כאחד אין זה נקרא שינוי, אע"פ דדברי הרב קודמים ואין נקרא שינוי אלא אם
 הוא קדוש קודם והוא משנה, אבל בבאין כאחד אינו שינוי ועובר, כן נראה פשוט. ודין זה דפסק הר"מ דוולדות קדשים במעי
 אמן הם קדושים, עיין כסף משנה בתחילת הפרק ה"ג מה שתמה על זה, ועי"ש להם משנה ושער המלך והוא ענין ארוך. והנה
 ממה שמבואר עם יציאת רובו מבואר, דאם אמר הרי זה עולה עם יציאת מיעוטו הרי זה קדוש לעולה, ועיין בחולין ס"ט ע"ב גבי
 מכרו לגוי ביצא שלישי ויצא אחר כך דרב הונא סובר דאין מכירתו חלה דלמפרע הוא קדוש, א"כ דין זה דכאן לא כרב הונא
 דלרב הונא אפילו מקדיש עם יציאת מיעוטו אינו קדוש, וכן כתבו התוס' שם ובכורות ל"ה ע"א ד"ה איכא, דכל זה דלא כרב
 הונא, והר"מ פוסק כרב הונא בפ"ד מבכורות הט"ו א"כ למה כתב הר"מ עם יציאת רוב ראשו, אפילו במיעוט הדין כן. אך עיין
 תוס' חולין שם כתבו דאפשר לחלק בין דין זה למכרו לגוי, א"כ גם דעת הר"מ כן. ובמה שמבואר כאן דיכול להקדיש עובר אע"פ
 דעובר הוי דבר שלא בא לעולם...